

ŠTÁTNA
ŠKOLSKÁ
INŠPEKCIA

2022/2023

STAV POSKYTOVANIA STAROSTLIVOSTI
DEŤOM VO VÝCHOVE A DODRŽIAVANIE
DETSKÝCH A ĽUDSKÝCH PRÁV V ŠPECIÁLNYCH
VÝCHOVNÝCH ZARIADENIACH V ŠKOLSKOM ROKU
2022/2023 V SR

TEMATICKÁ SPRÁVA

KRITICKÝ
PRIATEĽ ŠKÔL
A ŠKOLSKÝCH
ZARIADENÍ

ŠTÁTNA
ŠKOLSKÁ
INŠPEKCIA

**Stav poskytovania starostlivosti
deťom vo výchove a dodržiavanie
detských a ľudských práv
v špeciálnych výchovných zariadeniach
v školskom roku 2022/2023 v SR**

SPRÁVA Z TEMATICKEJ INŠPEKCIE

Mgr. Eva Polgáryová, PhD.
Ing. Adriana Vykydalová
Mgr. Alžbeta Štofková Dianovská
PaedDr. Monika Ružeková, PhD.

© Štátna školská inšpekcia, Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

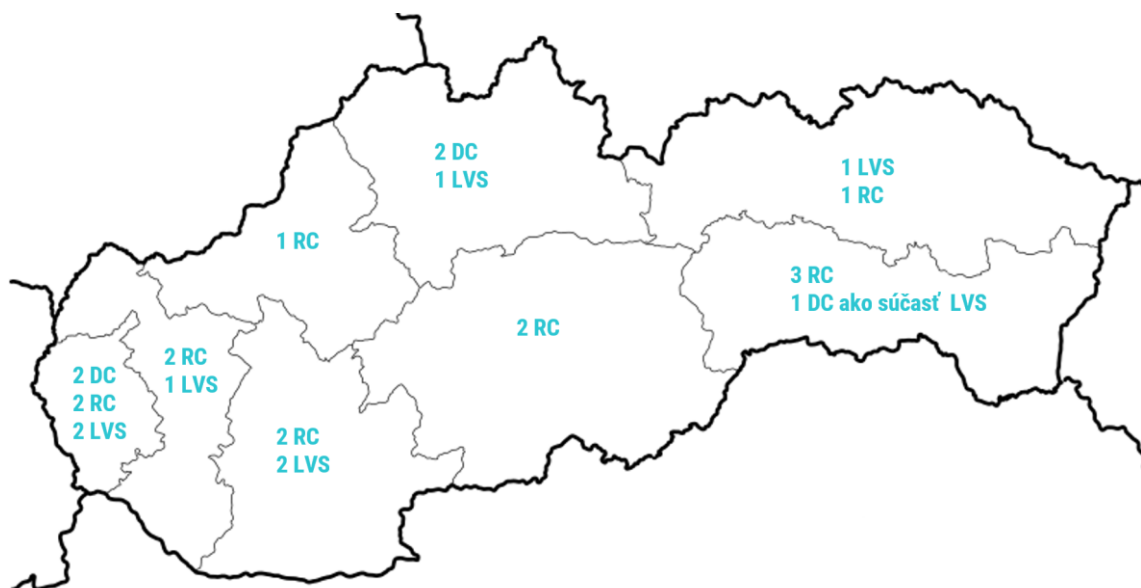
OBSAH

MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE	4
1 ZÁKLADNÉ ÚDAJE O KONTROLOVANÝCH ŠVZ	6
2 HLAVNÉ ZISTENIA	8
2.1 Riadenie ŠVZ	8
2.2 Podmienky výchovy.....	11
2.3 Zistenia z priamych pozorovaní na komunitných stretnutiach a preventívnych aktivitách	11
2.4 Zistenia z riadeného rozhovoru s deťmi k dodržiavaniu detských a ľudských práv	12
3 ODPORÚČANIA A PODNETY	13
3.1 Odporúčania na úrovni špeciálnych výchovných zariadení	13
3.2 Odporúčania na úrovni zriaďovateľov.....	13
3.3 Odporúčania na úrovni systému.....	13
4 ZOZNAMY	14
4.1 Tabuľky	14
4.2 Grafy	14
4.3 Obrázky	14

MANAŽÉRSKE ZHRNUTIE

Špeciálne výchovné zariadenia poskytujú diagnostickú, psychologickú, psychoterapeutickú, reedukačnú, výchovno-vzdelávaciu starostlivosť deťom s narušeným alebo ohrozeným psychosociálnym vývinom. Špeciálne výchovné zariadenia (ŠVZ) tvoria diagnostické centrá, reedukačné centrá a liečebno-výchovné sanatória. Každé z uvedených zariadení má svoje špecifické poslanie, pre ktoré je zriadené. Deti sú do nich umiestňované o. i. na základe žiadosti rodiča alebo rozhodnutím súdu. Zariadenia sú internátne s nepretržitou prevádzkou, dĺžka pobytu detí je závislá od typu zariadenia. Na Slovensku máme 24 ŠVZ, z nich 4 diagnostické centrá (DC), 13 reedukačných centier (RC) a 7 liečebno-výchovných zariadení (LVZ).

OBRÁZOK 1 Rozmiestnenie špeciálnych výchovných zariadení po krajoch Slovenska

Štátna školská inšpekcia aj v školskom roku 2022/2023 pokračovala v kontrolnej činnosti v 8 ŠVZ, ktorá bola zameraná na dodržiavanie detských a ľudských práv a poskytovanie starostlivosti vo výchove 260 deťom. Vo všetkých zariadeniach bolo prevažné zastúpenie chlapcov vo veku od 6 do 18 rokov. Z celkového počtu detí umiestnených v ŠVZ tvorilo 17,0 % deti z marginalizovanej rómskej komunity a 15,0 % detí zo sociálne znevýhodneného prostredia, pričom väčšina týchto detí bola umiestená v reedukačnom centre. Viac ako dve tretiny (62,3 %) detí pochádzalo z problémového rodinného a sociálneho prostredia¹ a 17,7 % detí z centier pre deti a rodiny².

Problémové rodinné prostredie má silný vplyv na dôvody, pre ktoré sa tieto deti ocitli v ŠVZ. Medzi najčastejšie dôvody patrili **záškoláctvo, sklon k závislostiam (drogy, alkohol), predčasný pohlavný život, drobné krádeže a úteky z domu**.

Na základe zistení z priamych pozorovaní za **pozitívne** hodnotíme atmosféru na komunitných stretnutiach a preventívnych aktivitách, na ktorých **empatický, trpezlivý prístup psychológov viedol k vytvoreniu priateľskej atmosféry**, čo umožnilo vziať deti do aktivít a vzájomnej diskusie.

¹identifikuje ho v súlade s § 17 ods. 1, písm. b) zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kurateli a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov orgán sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately; uvádza sa v osobnom spise dieťaťa.

² s účinnosťou od 1. apríla 2018 sa zmenil názov „Detský domov“ na „Centrum pre deti a rodiny“

Zároveň školskí inšpektori poukázali aj na **nedostatky**, ktoré súviseli s **nedostatočným vnútorným systémom kontroly a hodnotenia, klímou a bezpečnosťou detí**:

- ⇒ V polovici ŠVZ neanalyzovali zistenia z hospitácii týkajúce sa vzdelávacích výsledkov žiakov, k zisteným nedostatkom neboli prijímané žiadne opatrenia ani návrhy na zlepšenie. Takýto kontrolný systém možno považovať za málo efektívny bez predpokladu správneho smerovania výchovy a vzdelávania.
- ⇒ V 37,5 % ŠVZ prevládala uzavretá klíma, ktorá bola výsledkom menej priaznivých vzájomných vzťahov medzi zamestnancami, pocitu frustrovanosti, slabšej angažovanosti a sociálnej blízkosti pedagogických a odborných zamestnancov.
- ⇒ 46,6 % detí (pričom 34,1 % detí osobne) zažili niektorú formu násilia, čo potvrdilo 88 detí v riadených rozhovoroch.

Ďalšie **problémy** súviseli s **nedostatočným personálnym a priestorovým zabezpečením, čo malo dosah na bezpečnosť detí a zamestnancov**:

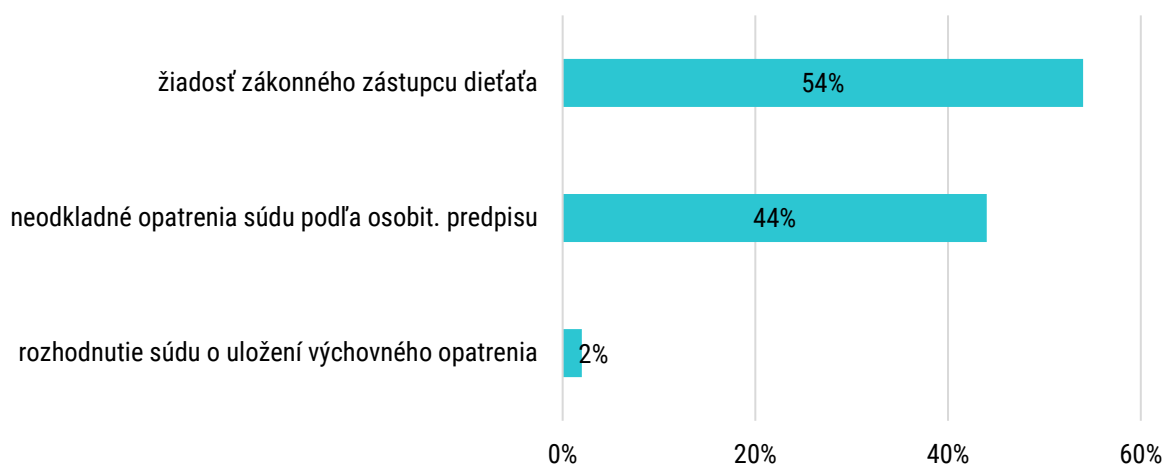
- ⇒ Riaditelia ŠVZ potvrdili **nedostatok odborných i pedagogických zamestnancov** vzhľadom na narastajúce špecifické potreby umiestnených detí, stúpajúci počet detí s psychiatrickými diagnózami, ktoré si vyžadujú zabezpečenie adekvátnej a nepretržitej starostlivosti.
- ⇒ Budovy, v ktorých sú deti umiestňované sú neúčelné, čím **nie je adekvátne zabezpečená vnútorná diferenciácia zariadenia, čo predstavuje ohrozenie života a zdravia maloletých. Ani jedna budova RC neumožňovala zriadiť podľa potreby oddelenia pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť** a zároveň oddelenie s ochranným uzatvoreným režimom.

1 ZÁKLADNÉ ÚDAJE O KONTROLOVANÝCH ŠVZ

Štátna školská inšpekcia vykonala 8 tematických inšpekcií v štyroch krajoch Slovenskej republiky (Bratislavský, Trnavský, Nitriansky, Košický), z toho v 2 diagnostických centrách³ (DC), v 3 liečebno-výchovných sanatóriách⁴ (LVS) a v 3 reedukačných centrách⁵ (RC). Kontrolované subjekty boli štátne, 5 so sídlom v meste, 3 so sídlom na vidieku, všetky s vyučovacím jazykom slovenským.

Kontrolované **diagnostické centrá** poskytovali diagnostickú, psychologickú, psychoterapeutickú, výchovno-vzdelávaciu starostlivosť **50 deťom** obidvoch pohlaví vo veku od 10 do 18 rokov. DC boli internátne, s nepretržitou prevádzkou, so zriadenými diagnostickými skupinami a diagnostickými triedami, záchytnými oddeleniami, ktorých súčasťou boli karanténne miestnosti. Dĺžka pobytu detí v DC trvala nevyhnutne potrebný čas na stanovenie diagnostiky, spravidla od 3 do 12 mesiacov alebo trvania neodkladného a výchovného opatrenia. Deťom diagnostikovali primárne poruchy správania, ku ktorým boli pridružené aj iné diagnózy, napr. vývinové poruchy učenia, poruchy aktivity a pozornosti. Prijímanie detí do DC sa najčastejšie uskutočnilo na základe žiadosti zákonného zástupcu dieťaťa (54,0 %) (Graf 1).

GRAF 1 Dôvody prijímania detí do diagnostických centier

Kontrolované **reedukačné centrá** na základe výchovno-vzdelávacieho programu a individuálneho reedukačného programu poskytovali starostlivosť **109 deťom**. RC boli zriadené pre chlapcov a pre dievčatá samostatne, vo veku od 15 do veku 18 rokov s možnosťou predĺženia o jeden rok výchovu a vzdelávanie vrátane prípravy na povolanie. RC boli internátne s nepretržitou prevádzkou, so zriadenými výchovnými skupinami, záchytnými oddeleniami, ktorých súčasťou boli karanténne miestnosti. Deťom boli diagnostikované poruchy správania, v niektorých prípadoch s mentálnym postihnutím. Ani jedno RC nemalo vytvorené oddelenie pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť a oddelenie pre deti s ochranným uzatvoreným režimom. Pred umiestnením do RC bolo iba 22,9 % detí na pobyte v diagnostickom centre. V čase inšpekcie nebolo žiadne z detí na úteku.

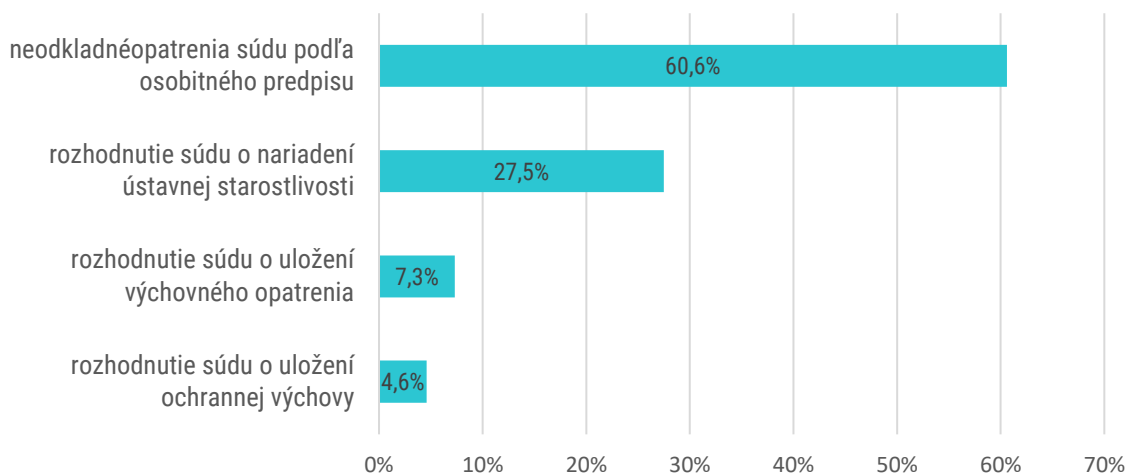
³ DC pre mládež, Trstínska 2, Bratislava; DC ako súčasť LVS, Tešedíkova 3, Košice-Barca

⁴ LVS, Mojmirovská 70, Poľný Kesov; LVS, Pri kaštieli 1, Nitra; LVS, Tešedíkova 3, Košice-Barca

⁵ RC, Sološnica 3, Sološnica; RC, Zámok 1, Hlohovec; RC, Školská 158, Bačkov

Prijímanie detí do RC sa najčastejšie uskutočnilo na základe neodkladného opatrenia súdu podľa osobitného predpisu (60,5 %) a rozhodnutia súdu o nariadení ústavnej starostlivosti (27,5 %) (Graf 2).

GRAF 2 Dôvody prijímania detí do reedukačných centier

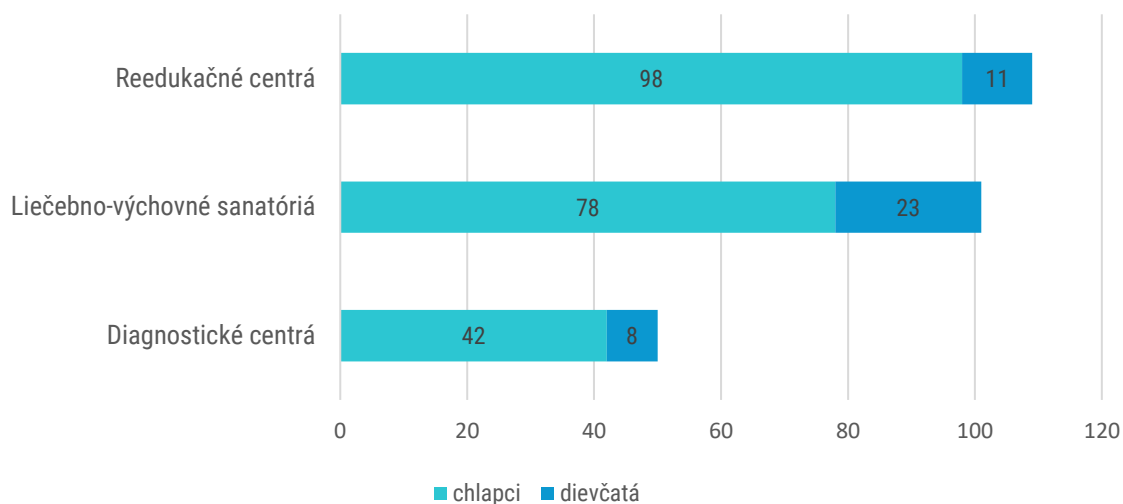
Kontrolované **liečebno-výchovné sanatória** poskytovali psychologickú, psychoterapeutickú starostlivosť a výchovu i vzdelávanie **101 deťom** vo veku od 6 do veku 16 rokov. Išlo o deti s poruchami aktivity a pozornosti, s narušenou komunikačnou schopnosťou, s vývinovými poruchami učenia, u ktorých ambulantná starostlivosť nevedla k náprave. LVS boli internátne s celoročnou prevádzkou, so zriadenými výchovnými skupinami. V prípade prijímania detí do LVS sa prijatie uskutočnilo v 90,1 % na základe žiadosti zákonného zástupcu dieťaťa (Tabuľka 1). Dĺžka pobytu v LVS trvá spravidla tri až dvanásť mesiacov.

TABUĽKA 1 Dôvody prijímania detí do liečebno-výchovného sanatória

Deti boli prijaté do LVS na základe	Počet detí
žiadosti zákonného zástupcu dieťaťa	91
právoplatného rozhodnutia súdu o uložení výchovného opatrenia	10
spolu	101

Celkovo bolo v špeciálnych výchovných zariadeniach ku dňu inšpekcie 260 detí, z nich 50 v DC, 101 v LVS a 109 v RC (Graf 3).

GRAF 3 Porovnanie počtu chlapcov a dievčat umiestnených v ŠVZ ku dňu inšpekcie

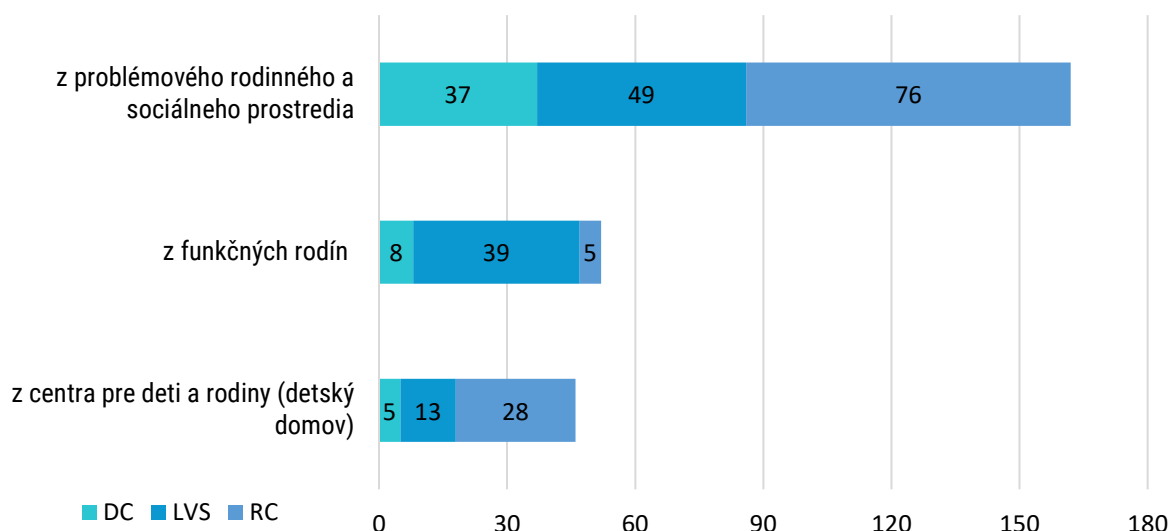
Vo všetkých ŠVZ bolo prevažné zastúpenie chlapcov. V DC bolo 84,0 % chlapcov, v LVS 77,2 %, v RC 90,0 % chlapcov. Z celkového počtu detí umiestnených v ŠVZ tvorilo **17,0 % detí z marginalizovanej rómskej komunity (MRK) a 15,0 % detí zo sociálne znevýhodneného prostredia (SZP)**, pričom väčšina týchto detí bola **umiestená v reedukačnom centre** (Tabuľka 2).

TABUĽKA 2 Charakteristika a počet detí v kontrolovaných ŠVZ

Charakteristika a počet detí	Diagnostické centrá	Liečebno-výchovné sanatóriá	Reedukačné centrá	Spolu SZP/MRK
SZP	7	0	32	39
MRK	13	1	30	44
Celkový počet	50	101	109	260

Do ŠVZ sú deti umiestňované z rôznych krajov Slovenskej republiky. Vysoký počet detí pred umiestnením do niektorého zo ŠVZ pochádzalo z problémového rodinného a sociálneho prostredia (62,3 %) (Graf 4). Medzi najčastejšie dôvody umiestnenia patrilo záškoláctvo, sklon k závislostiam (drogy, alkohol), predčasný pohlavný život, drobné krádeže a úteky z domu.

GRAF 4 Počet detí umiestnených v ŠVZ podľa rodinného prostredia

2 HLAVNÉ ZISTENIA

2.1 RIADENIE ŠVZ

Koncepcia a rámec ŠVZ

Väčšina špeciálne výchovných zariadení predložila koncepcie s jasne sformulovanými víziami a realistickými stratégiami rozvoja. Ich stanovené ciele boli kontrolovateľné a vypracované na základe SWOT analýzy. V dvoch ŠVZ⁶ mali koncepcie vypracované formálne, absentovali v nich vízie a konkrétne koncepčné stratégie ďalšieho rozvoja reflektujúce reálne podmienky zariadenia. V niektorých častiach obsahovali i neaktuálne právne predpisy.

⁶ LVS, Mojmirovská 70, Poľný Kesov; RC, Školská 158, Bačkov

Výchova v ŠVZ bola realizovaná prostredníctvom školských výchovných programov (ŠVP), ktoré zohľadňovali špecifické podmienky zariadení, umožňovali realizovať výchovu a reedukáciu v súlade s princípmi a cieľmi výchovy a vzdelávania stanovenými školským zákonom. ŠVP boli prerokované v pedagogickej rade a boli verejne dostupné.

Vnútorý systém kontroly a hodnotenia

ŠVZ mali vypracovaný a optimálne nastavený **vnútorý systém kontroly a hodnotenia**, ktorý zohľadňoval ich špecifiká. Vypracovaný ho mali v troch oblastiach – hodnotenie výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov, hodnotenie pedagogických a odborných zamestnancov a hodnotenie školy, pričom najrozsiahlejšiu časť tvoril systém hodnotenia detí pedagogickými zamestnancami. S hodnotiacim systémom boli oboznámené deti, ich zákonní zástupcovia pri príchode do ŠVZ a bol zverejnený na nástenkách chodieb. Cieľom hodnotenia správania bolo poskytnutie spätnej väzby dieťaťu o jeho správaní, posilňovanie sebaregulácie správania a jeho korekcia, motivácia dieťaťa k zmene správania. Úroveň správania dieťaťa sa vyjadrovala bodmi v rámci dennej komunity. Na hodnotení sa pravidelne podieľali učitelia, vychovávatelia, pomocní vychovávatelia a ostatní zamestnanci. Hodnotenie sa realizovalo vo všetkých oblastiach výchovnej a vzdelávacej činnosti. Každé dieťa dostávalo o bodovom hodnotení a zápisoch aktuálne informácie verejne pred celou skupinou. Pri uzatváraní celotýždenného hodnotenia spolupracovali vždy všetci pedagogickí a odborní zamestnanci, o čom viedli záznamy v *hodnotiacej knihe*.

Systém hodnotenia a kontroly zamestnancov bol realizovaný podľa plánu kontrolnej a hospitačnej činnosti vypracovaného na aktuálny školský rok. Kontrolnú činnosť vykonával riaditeľ zariadenia, zástupca riaditeľa zariadenia a vedúca vychovávateľka.

V rámci hodnotenia výchovno-vzdelávacích výsledkov žiakov v polovici ŠVZ **neanalyzovali zistenia z hospitácii**, k zisteným nedostatkom **neboli prijímané žiadne opatrenia ani návrhy na zlepšenie**. Takýto kontrolný systém možno považovať za málo efektívny bez predpokladu správneho smerovania výchovy a vzdelávania.

ŠVZ viedli **dokumentáciu** detí komplexne, systematicky a prehľadne, osobné spisy obsahovali všetky potrebné prílohy, ktoré boli uložené v kancelárii sociálnej pracovníčky.

Proces reedukácie detí v DC a RC sa uskutočňoval prostredníctvom individuálnych reedukačných programov (IRP) a v LVS mali deti vytvorené individuálne vzdelávacie programy (IVP), tvorili súčasť dokumentácie. IRP boli vypracované po mesačnom adaptačnom pobyte v ŠVZ na základe psychologickéj a špeciálno-pedagogickej diagnostiky, lekárskeho vyšetrení a systematického pozorovania. Na ich vypracovaní spolupracovali psychologičky, vychovávatelia a učitelia. Predložené IRP v jednom RC⁷ mali nízku výpovednú hodnotu (absentovalo stanovenie konkrétnych cieľov, následne posudzovanie efektivity použitých metód a foriem práce podporujúcich individuálnu reedukáciu dieťaťa).

Záujmová činnosť prebiehala vo všetkých ŠVZ, o ich činnosti viedli záznamy, okrem jedného LVS⁸. Organizovali aktivity spoločenského, kultúrneho, športového, tvorivého charakteru, zapájali deti do rôznych projektov a súťaží.

Klíma a kultúra ŠVZ

Uplatňované systémy riadenia a kontroly v ŠVZ významne vplývali na kvalitu formovania kultúry zariadení a vytváranie vzájomných vzťahov v kolektívoch pedagogických a odborných zamestnancov. Z odpovedí anonymného dotazníka zadaného zamestnancom vyplynulo, že v **37,5 % ŠVZ⁹ prevláda uzavretá klíma**, ktorá bola výsledkom menej priaznivých vzájomných vzťahov medzi zamestnancami, pocitu frustrovanosti, slabšej angažovanosti a sociálnej blízkosti pedagogických a odborných zamestnancov. Napriek tomu deti na základe riadeného rozhovoru, potvrdili, že prostredie, v ktorom sa nachádzajú u nich

⁷ RC, Školská 158, Bačkov

⁸ LVS, Mojmirovská 70, Poľný Kesov

⁹ DC pre mládež, Trstínska 2, Bratislava; RC, Zámok 1, Hlohovec; LVS, Mojmirovská 70, Poľný Kesov

vyvoláva pocit bezpečia, pedagogickí zamestnanci s nimi zaobchádzajú dobre, deti im dôverujú, súčasne potvrdili dodržiavanie detských a ľudských práv.

Poradným orgánom vedenia v 50,0 % ŠVZ bola *spoluspráva* detí, prostredníctvom ktorej vyjadrovali svoje názory, záujmy, požiadavky, zároveň predkladali podnety a návrhy smerujúce k zlepšeniu fungovania ich života v zariadení (trávenie voľného času, realizovanie nových aktivít, zaradenie nových jedál). Jej cieľom bolo viesť deti k samostatnosti a umožniť im účinnú vzájomnú komunikáciu medzi pedagogickými i odbornými zamestnancami. Zástupcovia *spolusprávy* sa stretávali s vychovávateľom a ďalšími zamestnancami podľa vopred dohodnutých pravidiel. V štyroch ŠVZ nepracoval orgán *spolusprávy*, v prípade dvoch LVS¹⁰ bol dôvod nízky vek detí, názory, požiadavky a podnety detí k zlepšeniu fungovania ich života v zariadení boli prezentované vedúcou detského školského parlamentu. Vo všetkých ŠVZ mali deti možnosť vyjadriť svoje názory, postoje na komunitných stretnutiach, ktoré mali svoje pravidlá a rituály. Pravidlá komunity deti dobre poznali, boli dostupné na nástenkách. Charakter komunitných stretnutí bol predovšetkým hodnotiaci a informačný. O priebehu každej komunity bol vedený písomný záznam v knihe komunity. Len jedno LVS¹¹ vydávalo časopis, do ktorého deti prispievali básňami, článkami, osemsmernkami a testovými úlohami. Ostatné ŠVZ časopis nevydávali, o svojich aktivitách informovali najmä cez webové sídla a ojedinele prispievali do miestnych novín. Aktuálne informácie o činnosti a daniach v zariadení prostredníctvom webového sídla neposkytovalo 25,0 % ŠVZ¹².

Služby, spolupráca ŠVZ s inými partnermi

V 8 ŠVZ pracovalo 142 pedagogických a odborných zamestnancov, z nich 6 vedúcich vychovávateľov, 71 vychovávateľov, 16 pomocných vychovávateľov, 21 nočných vychovávateľov, 6 sociálnych pracovníkov, 4 liečební pedagógovia, 13 psychológov a 5 zdravotných sestier. Vzdelávanie zabezpečovalo 70 učiteľov, majstrov odbornej výchovy, školská špeciálna pedagogička a pedagogickí asistenti. Vo všetkých ŠVZ výchovu detí v čase mimo vyučovania zabezpečovali **vychovávatelia** (pomocní aj noční vychovávatelia) na základe výchovných programov, popri priamej výchovnej činnosti viedli záujmovú činnosť, sledovali prospech a hodnotili správanie detí, vypracúvali ich charakteristiky pre potreby súdov a sociálnej kurately, vyhodnocovali výsledky výchovnej práce v pridelených skupinách a tiež viedli evidenciu finančných prostriedkov detí (mesačné vreckové) a ich šatstva. **Noční vychovávatelia** viedli deti k dodržiavaniu hygienických návykov a udržiavaniu poriadku v osobných veciach a na izbách. **Sociálne pracovníčky** zabezpečovali sociálno-právnu agendu, administratívnu stránku školskej dokumentácie a rozhodnutí, príjem a dislokáciu detí, kontakt a spoluprácu s kurátormi, centrami pre deti a rodiny, políciou a zákonnými zástupcami detí. Odborné psychologické služby deťom, pedagogickým zamestnancov i zákonným zástupcom detí poskytovali **psychológovia**. Psychológovia realizovali vstupné rozhovory a psychologickú diagnostiku detí, v DC a RC viedli a kompletizovali IRP, vypracovali komplexné záverečné správy o deťoch s odporúčaniami pre ďalšie výchovno-vzdelávacie postupy, uskutočňovali priame pozorovania správania detí vo výchovných skupinách a na vyučovacích hodinách. Vykonávali odborné intervencie, realizovali skupinovú a individuálnu prácu s deťmi, plánovali preventívne činnosti, podieľali sa tiež na príprave dieťaťa na ukončenie pobytu, na osamostatnenie. Súčasťou väčšiny ŠVZ boli aj **zdravotné sestry**, okrem troch zariadení¹³. Zdravotné sestry v 62,5 % ŠVZ zabezpečovali pravidelné preventívne prehliadky a vyšetrenia u odborných lekárov, podávali deťom lekármi predpísané lieky a v prípade ich ochorenia zabezpečovali ich izoláciu v izolačnej miestnosti s nepretržitou kontrolou ich zdravotného stavu. Okrem zdravotnej starostlivosti zdravotné sestry realizovali aj preventívne a vzdelávacie činnosti, o zdravotnom stave detí pravidelne informovali zamestnancov zariadení. Riaditelia zariadení v rozhovore potvrdili nedostatok odborných i pedagogických zamestnancov vzhľadom na narastajúce špecifické potreby umiestnených detí, stúpajúci počet detí s psychiatrickými diagnózami, ktoré si vyžadujú zabezpečenie adekvátnej a nepretržitej starostlivosti.

¹⁰ LVS, Mojmirovská 70, Poľný Kesov; LVS, Pri kaštieli 1, Nitra

¹¹ LVS, Mojmirovská 70, Poľný Kesov

¹² DC pre mládež, Trstínska 2, Bratislava; RC, Školská 158, Bačkov

¹³ DC pre mládež, Trstínska 2, Bratislava – zdravotnú starostlivosť poskytoval pedopsychiater na čiastočný úväzok; RC, Školská 158, Bačkov – vychovávateľka absolvovala vzdelávaci program Slovenského červeného kríža „Kurz opatrovania“; LVS, Tešedíkova 3, Košice-Barca – zdravotník z DC a 1 deň v týždni bol v zariadení prítomný aj pedopsychiater

Riaditelia zariadení sa snažili zapájať detí do aktivít miest, obcí, rôznych športových, kultúrnych podujatí, spolupracovali s poradenskými zariadeniami, s kmeňovými školami, príslušnými centrami pre deti a rodiny, špeciálnymi výchovnými zariadeniami, kuratelou a políciou. Zároveň niektorí riaditelia vyjadrili nedostatočnú spoluprácu rodičov detí, centier pre deti a rodiny so zariadením a tiež s políciou pri riešení útekov. Spoluprácu so zákonnými zástupcami detí, pochádzajúcich z dysfunkčných rodín označili za problematickú, o svoje deti prejavovali sporadický záujem

2.2 PODMIENKY VÝCHOVY

Personálne podmienky

Riaditelia zariadení a vedúci zamestnanci spĺňali kvalifikačné predpoklady na výkon činností vedúceho pedagogického zamestnanca. Odborní zamestnanci v kontrolovaných ŠVZ spĺňali kvalifikačné predpoklady na výkon svojej funkcie. V dvoch LVS¹⁴ traja vychovávatelia nespĺňali kvalifikačné predpoklady.

Priestorové a materiálno-technické podmienky

ŠVZ boli situované v rôznych budovách, postavené na pozemkoch s rozsiahlym parkom. Ani jedna budova RC neumožňovala zriadiť podľa potreby oddelenia pre deti vyžadujúce zvýšenú starostlivosť a zároveň oddelenie s ochranným uzatvoreným režimom. Exteriér všetkých ŠVZ ponúkal možnosti na športové aktivity a relaxačno-oddychové činnosti podľa harmonogramu činností. Vnútorne priestory využívali v nadväznosti na plán výchovnej činnosti v sprievode pedagogických zamestnancov a pomocných vychovávateľov. Priestorové podmienky a materiálno-technické vybavenie ŠVZ boli na priemernej úrovni, riaditelia ich obnovovali v závislosti od finančných možností.

Fyzickou kontrolou ochrannej a karanténnej miestnosti v RC a DC neboli zistené nedostatky, písomné záznamy boli vedené v zmysle všeobecne záväzného právneho predpisu, s výnimkou jedného RC¹⁵, ktorým v písomných záznamoch absentovali údaje o čase vychádzok na čerstvom vzduchu, čase kontaktu s pedagogickým zamestnancom alebo psychológom a rozsahu poskytnutej psychologickej, psychoterapeutickej, liečebno-výchovnej a zdravotnej starostlivosti.

Podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia

Problematiku bezpečnosti a ochrany detí pred sociálno-patologickými javmi mali všetky zariadenia spracované vo viacerých dokumentoch a smerniciach. S obsahom dokumentov boli deti oboznámené po príchode do zariadenia. Preventívne aktivity organizovali všetky zariadenia, čo bolo zrejme z predloženej dokumentácie. Riaditelia zariadení vydali školský poriadok. Vnútorný organizačný poriadok v 6 ŠVZ stanovoval organizáciu a režim dňa, pravidlá korešpondencie (listy, balíky), telefonického kontaktu a návštev, nástupu a ukončenia pobytu v ŠVZ, obsahoval informácie o starostlivosti detí počas pobytu, bezpečnostných opatreniach. V dvoch LVS¹⁶ absentovali postupy a pravidla návštev, telefonického kontaktu a korešpondencie zákonných zástupcov s deťmi. Informácie o použití výchovných a ochranných opatrení neboli ucelené.

Deťom bolo zabezpečené poskytovanie zdravotnej starostlivosti. Všetky ŠVZ poskytovali deťom mesačné vreckové, ktorého výška a vyplácanie bolo zaznamenané v evidencii vreckového výchovnej skupiny.

2.3 ZISTENIA Z PRIAMYCH POZOROVANÍ NA KOMUNITNÝCH STRETNUTIACH A PREVENTÍVNYCH AKTIVITÁCH

Školské inšpektorky vykonali priame pozorovanie na **14 komunitných stretnutiach a na 8 preventívnych aktivitách v ŠVZ.**

¹⁴ LVS, Mojmirovská 70, Poľný Kesov; LVS Tešedíkova 3, Košice-Barca

¹⁵ RC, Sološnica 3, Sološnica

¹⁶ LVS, Mojmirovská 70, Poľný Kesov; LVS, Pri kaštieli 1, Nitra

Komunitné stretnutia (ranné, popoludňajšie, voľná tribúna, veľká komunita) vo všetkých ŠVZ mali hodnotiaci a informatívny charakter. Viedli ich spravidla riaditelia zariadení za prítomnosti všetkých zamestnancov podľa vopred stanoveného programu s danou štruktúrou, zaužívanými postupmi a presne stanovenými pravidlami a rituálmi. Atmosféra na komunitných stretnutiach bola priateľská, deti boli na nich zvyknuté, tešili sa na rôzne formy odmien, ktoré mohli získať za svoje správanie. Riaditelia zariadení poskytovali všetkým deťom priestor na objasnenie príčin vyvolaných problémov a zlyhaní, na diskusiu, k vyjadreniu sebareflexie, pocitov, sebahodnotenia. Komunitné stretnutia končili ocenením detí, spevom a blahoželaním oslávencom.

Preventívne aktivity v zariadeniach viedli psychológovia. Skupinové preventívne aktivity sa realizovali v rámci špecifického predmetu *terapeuticko-korekčné cvičenia (TKC)*. Realizácia jednotlivých tém a aktivít z obsahu TKC bola zameraná na oblasti problémového správania a jeho korekciu, rozvíjanie emocionálnej inteligencie, rozvíjanie komunikačných schopností, osobnostný rozvoj, rozvíjanie sociálnych zručností a rovesníckych vzťahov. Deti pracovali v dvojiciach, skupinkách, ojedinele sa vyskytla situácia, kedy sa deti do aktivít nezapájali. **Empatický a trpezlivý prístup psychológov prispel k vytvoreniu priateľskej atmosféry**, čo umožnilo vtiahnuť aj tieto deti do aktivít a vzájomnej diskusie. K dispozícii mali rôzne pomôcky, obrázkové materiály. Na záver preventívnych aktivít psychológovia v krátkosti rekapitulovali ich priebeh a deti mali možnosť vysloviť svoje pocity a názory z prežitých aktivít.

2.4 ZISTENIA Z RIADENÉHO ROZHOVORU S DEŤMI K DODRŽIAVANIU DETSKÝCH A ĽUDSKÝCH PRÁV

S cieľom zistiť úroveň dodržiavania detských a ľudských práv v ŠVZ, boli školskými inšpektormi vykonané riadené rozhovory s 88 deťmi. Na otázky reagovali deti jednoznačne, boli uvoľnené, svoje názory vyjadrovali bez obáv.

Na otázku „*Cítiš sa bezpečne a dobre v priestoroch zariadenia?*“ odpovedalo kladne bez váhania 94,3 % detí. Deti, ktoré sa negatívne vyjadrili k danej otázke, ako dôvod uviedli, napäté vzájomné vzťahy medzi dievčatami/chlapcami, strach z niektorého dievčaťa/chlapca vo výchovnej skupine, resp. inej výchovnej skupine. Zároveň uviedli, že zažívali fyzické (bitky, facky, kopance strkanie, ťahanie za vlasy) a psychické násilie (verbálne útoky, neustále kritizovanie, urážky, ponižovanie, zastráňovanie, nútenie k posluhovaniu a noseniu rôznych vecí). Uviedli, že k násiliu najčastejšie dochádzalo vonku na dvore, na izbe, chodbe, v škole počas prestávok. **Svedkami niektorej formy násilia bolo 46,6 % detí, pričom 34,1 % detí osobne zažili niektorú formu násilia. S nepríjemnými skúsenosťami sa však dokázalo zdôveriť iba 55,7 % detí svojmu vychovávateľovi.** Zároveň 81,8 % detí uviedlo, že prejavy nevhodného správania sa ihneď riešia dohovorom agresorovi zo strany vychovávateľov, stiahnutím bodov agresorovi, problémy riešia aj na komunite. Vo svojom voľnom čase si vyberá 70,5 % detí čo chce robiť, zároveň 23,8 % detí to vníma tak, že ich voľný čas sa riadi harmonogramom zariadenia, stále je možnosť dohody a výberu čo chcú robiť po splnení si povinností, len sa musia dohodnúť ako skupina. Viac ako 80,0 % detí uviedlo, že v zariadení má svoje súkromie. Zároveň voľnosť vyjadriť svoj názor na komunitných stretnutiach uviedlo viac ako 90,0 % detí, no vzápätí 32,9 % z nich uviedlo, že nie vždy mali záujem zaujať stanovisko k danému problému alebo k danej téme. Podľa vyjadrení 77,3 % detí, vychovávateľa s nimi dobre zaobchádzajú, ostatné deti uviedli, že to závisí od ich správania. Rodičia môžu deťom telefonovať, navštevovať ich, stretnutia sa uskutočňujú v priestoroch zariadenia, prípadne na určitý čas aj mimo zariadenia. Na prechádzky deti chodili po dohode s výchovnou skupinou a vychovávateľkami v závislosti od počasia. Po vyučovaní sa najčastejšie venovali činnostiam podľa určeného harmonogramu, športovým aktivitám, záujmovým činnostiam a domácim prácam. Takmer všetky deti vyjadrili spokojnosť s poskytovanou zdravotnou starostlivosťou v zariadení, pričom najčastejšie im bolo poskytnuté bežné lekárske vyšetrenie a preventívne prehliadky a iba v prípade 3,4 % detí bola privolaná rýchla záchraná služba z dôvodu úrazu pri športe (epileptický záchvat, rezná rana). Väčšina detí navštevuje rovnaký typ školy, do akej chodili aj pred prijatím do ŠVZ.

3 ODPORÚČANIA A PODNETY

3.1 ODPORÚČANIA NA ÚROVNI ŠPECIÁLNYCH VÝCHOVNÝCH ZARIADENÍ

- Analyzovať príčiny uzavretej klímy a prijať opatrenia na jej zlepšenie.
- Zefektívniť kontrolnú činnosť z hospitácií, analyzovať zistenia, prijímať adekvátne opatrenia a návrhy na odstránenie zistených nedostatkov a následne kontrolovať ich plnenie.
- Stanoviť v IRP konkrétne ciele, následne kontrolný systém posudzovania efektivity použitých metód a foriem práce podporujúcich individuálnu reedukáciu dieťaťa.
- Predchádzať účinnými opatreniami násiliu medzi deťmi, pravidelne monitorovať výskyt negatívnych prejavov správania sa jednotlivcov a aktívne ich zapájať do rozboru dosahov ich konania.
- Evidovať údaje o pobyte dieťaťa v ochranej miestnosti v zmysle právnych predpisov.

3.2 ODPORÚČANIA NA ÚROVNI ZRIADOVATEĽOV

- Zabezpečiť dostatočné finančné prostriedky na vytváranie pracovného miesta vychovávateľa, liečebného pedagóga, zdravotnej sestry.

3.3 ODPORÚČANIA NA ÚROVNI SYSTÉMU

- Iniciovať zavedenie systému kmeňových Centier pre deti a rodiny (CDR). Princíp by spočíval v stanovení kmeňových CDR, ktoré by dieťaťu garantovalo výchovu a vzdelávanie do jeho dospelosti. V prípade umiestnenia dieťaťa do reedukačného centra (RC) by naďalej zastrešovalo jeho ústavnú starostlivosť, aby dieťa po ukončení reedukačného procesu v RC malo možnosť návratu do CDR.
- Zabezpečiť možnosť zriaďovať v RC oddelenie s ochranným uzatvoreným režimom z dôvodu zákazu umiestňovania detí s uloženou ochrannou výchovou¹⁷ do oddelenia s otvoreným režimom a náležite navýšiť počet pomocných a nočných vychovávateľov v súlade s prílohou príslušnej vyhlášky.
- Zabezpečiť finančné prostriedky na zriadenie oddelenia s ochranným režimom a oddelenia so zvýšenou zdravotnou starostlivosťou.

---

¹⁷ Do RC s ochranným uzatvoreným režimom sa prijímajú len deti s uloženou ochrannou výchovou na základe rozhodnutia súdu (§ 102 Trestného zákona v znení neskorších predpisov).

4 ZOZNAMY

4.1 TABUĽKY

TABUĽKA 1 Dôvody prijímania detí do liečebno-výchovného sanatória.....7

TABUĽKA 2 Charakteristika a počet detí v kontrolovaných ŠVZ.....8

4.2 GRAFY

GRAF 1 Dôvody prijímania detí do diagnostických centier.....6

GRAF 2 Dôvody prijímania detí do reedukačných centier.....7

GRAF 3 Porovnanie počtu chlapcov a dievčat umiestnených v ŠVZ ku dňu inšpekcie 7

GRAF 4 Počet detí umiestnených v ŠVZ podľa rodinného prostredia 8

4.3 OBRÁZKY

OBRÁZOK 1 Rozmiestnenie špeciálnych výchovných zariadení po krajoch Slovenska 4